

Marko Mugerli

NAPOLEON IN KRANJSKI KONJI

Minevala so leta francoske okupacije. Velik del naših krajev je bil vključen v Ilirske province. Šlo je za posebno državno tvorbo, v kateri so upoštevali večino francoskih zakonov. Njene institucije so bile vezane na uredbe francoskih ministrstev. Glavno mesto je bila Ljubljana z glavnim guvernerjem, ki je bdel nad njeno upravo in pravosodjem. Skrbel je tudi za vojaške zadeve. V veliko pomoč sta mu bila glavni intendant za finance, ki je bil odgovoren za civilno upravo, in generalni komisar za pravosodje. Tvorba je bila sestavljena iz šestih civilnih in ene vojaške province. Njihove meje so bile podobne starim deželnim mejam. Provincam so načelovali intendant. Starih meja so se držali tudi pri nižjih upravnih enotah, to je distriktih ali okrožjih. Gorenjska je pripadala ljubljanskemu distriktu, Dolenjska novomeškemu, Notranjska pa postojnskemu distriktu. V začetku leta 1813 so ustanovili še eno okrožje s sedežem v Kranju. Okrožja so vodili poddelegati. Francozi so poznali še nižje upravne enote, to je občine (merije). Pri oblikovanju uradniškega aparata, zlasti na nižjem nivoju, to je v občinah, so se oprli na posamezne ugledne ljudi. Tako je bil na primer na čelu jeseniške občine lastnik tamkajšnjih fužin Leopold Ruard.

Napoleonov dekret

V letih francoske okupacije je Leopold Ruard s strani vojaških poveljnikov ali celó s samega vodstva Ilirskih provinc prejemal najrazličnejše zahteve. Ponavadi je moral za vojaške enote organizirati zbiranje živil ali pa vozov za prevoz vojakov in orožja. Meseca januarja 1813 pa je prejel zahtevo, ki je presegala vse dotedanje. Zahteva ni bila naslovljena le nanj, ampak na vse vidne predstavnike uradniškega aparata. V njej je pisalo:

»V skladu z določili cesarskega dekreta z dne 4. tega meseca morajo province, ki nam pripadajo po dunajskem miru, za potrebe artilerije in transporta priskrbeti 2520 konj.

Omenjeni zahtevek je spoštovani gospod minister, direktor vojnega ministrstva, 6. januarja poslal prečastitljivemu gospodu generalnemu guvernerju Ilirskih provinc. Z ozirom na daljavo je generalni guverner od ekselence prejel pismo že 15. tega meseca. Iz tega sledi, da se zelo hitro in zanesljivo dela na tem, da bi se izpolnil ukaz njegovega veličanstva.

Določa se:

1. točka: zbiranje 2520 konj, ki jih za potrebe artilerije zahteva zgoraj omenjeni cesarski dekret, se mora začeti takoj.

2. Konji morajo biti stari najmanj 60 mesecev in ne smejo biti starejši od 10 let. Morajo biti dobro podkovani in opremljeni z usnjeno uzdo. Ne smejo biti poškodovani. Morajo imeti vse potrebne lastnosti, da nam bodo dobro služili. Vsi morajo biti ubogljivi in pridni. Lahko se vzamejo tudi kobile, za katere je preverjeno, da niso breje.

3. V kolikor bodo konji ali kobile služili za ježo, njihova višina ne sme biti nižja od 1,489 metra (4 čevlje in 7 col). Če bodo določeni za artilerijo in transport, se mora njihova višina gibati od metra in 543 milimetrov do metra in 583 milimetrov (4 čevlje in 10 col).

4. Celotni kontingent se razdeli na štiri intendance, in sicer na kranjsko, koroško, istrsko in hrvaško intendanco.¹ Deleži znašajo:

za	Kranjsko.....	1100
	Koroško.....	600
	Civilno Hrvaško.....	400
	Istro.....	420
	Skupaj.....	2520

5. V 24 urah po sprejetju tega dekreta morajo intendantanti na podlagi poznavanja lokalnih razmer določiti deleže posameznih distriktov svoje province.

6. Po prejemu sklepa intendanta morajo poddelegati županom poslati ukaz, po katerem morajo biti vsi konji, ki imajo zgoraj navedene lastnosti, zbrani v glavnem mestu poddelegatstva,² in to v časovnem roku, ki ne sme biti daljši kot 3 dni.

7. Župani morajo v svojem okolišu stanujoče, za katere je znano, da imajo za delo sposobne konje, obvestiti, da jih pripeljejo. Osebo so odgovorni za vsako predajo, izjemo, izpustitev ali posebne ugodnosti, ki jih dekret ne dovoljuje.

8. Poddelegati bodo med konji, ki bodo zbrani v glavnem mestu nižje prefektura,³ izbrali za določena dela najsposobnejše. Lahko si bodo pomagali z znanjem oficirjev žandarmerije ali živinozdravnikov.

9. Izbrani konji bodo takoj poslani v glavno mesto intendance.

1 Intendanca ni posebna upravna enota, ampak gre za sinonim besede provinca. Na čelu provinc so bili intendantanti in od tod naziv intendanca.

2 Zopet gre za sopomenko besede distrikt.

3 Mišljeno je glavno mesto distrikta.

10. Število konj, ki bodo iz vsakega distrikta poslani v glavno mesto intendance, mora biti najmanj dvakrat tako veliko, kot je bil določen kontingent. To pa zato, da bi v primeru izločitve, takoj imeli pri roki zamenjavo.

11. V primeru, da število konj, ki bi jih dostavili poddelegatu, ne bi zadoščalo dvojnemu kontingentu, ki je predpisan v prejšnji točki, bi moral poddelegat sam zagotoviti konje, in to s pomočjo rekvizicije.

12. Konji, ki se bodo zbrali v glavnem mestu, bodo takoj pregledani od zaupnika, ki ga bo določil intendant province, vojni komisar ali tisti, ki ga bo nadomeščal, ali bo to opravil oficir artilerije ali žandarmerije, ki ga bo določil generalni guverner.

13. Konji, ki bodo ocenjeni kot za delo sposobni in bodo gotovo določeni za odvzem, bodo takoj po ocenjevanju ožigosani s črkami.

14. Cena konja bo lastniku izplačana od ministra javnega sklada, na podlagi ocene od intendance imenovanega cenilca, ki mu bo dal dokazilo o prejemu.

15. Vsota, v katero bo vključena cena konja in njegove prehrane, mora biti lastnikom poravnana naslednjega dne po prejemu potrdila.

16. Noben konj, ki je bil pripeljan v glavno mesto intendance, ne more biti vrnjen, dokler ni kontingent popoln. Vse se bo naredilo, da se jih vrne lastnikom.

17. Vsi dostavljeni konji morajo biti najkasneje do 5. marca zbrani v Veroni in Piacenzi, zato se mora to zbiranje končati pred petim februarjem.

18. Vse civilne in vojaške oblasti so dolžne, da sodelujejo pri popolni izpolnitvi tega dekreta. Gospodje intendantanti so še posebej zadolženi, da se naloga izvrši.

Oddano v Ljubljani, 16. januarja 1813.

Glavni intendant Ilirskih provinc
Chabrol.«⁴

Napoleon zbira novo veliko armado

Vsebina Napoleonovega dekreta je bila povsem razumljiva. Leta 1812 je doživel neuspeh s pohodom v Rusijo. Izgube ljudi, konj in vojaške opreme so bile skoraj nenadomestljive. Veliko konj je poginilo zaradi hudega mraza, izčrpanosti, stalnih ruskih napadov ali pa so končali na krožnikih sestradane vojske. Vzrok njihove smrti

4 ARS, AS 471, Ruardov arhiv, fasc. 16, pismo z dne 16. januarja 1813.

Napoleon v bitki pri Wagramu

je moč iskati tudi v slabi in neprimerni krmi, saj so konji morali jesti celó slamo s hišnih streh ali pa staro, mokro in plesnivo krmo, kar je bilo za njih dostikrat usodno.⁵

Po umiku iz Moskve je Napoleon svojemu stražarju potožil: »... Jaz ne morem nič zato, da je mraz. Vsako jutro so mi poročali, ponoči je poginilo 10.000 konj. Srečno pot! Naši normanski konji ne prenesejo toliko kot ruski. Z vojaki je ista ...«⁶

Napoleon je kmalu prišel do spoznanja, da bodo njegov poraz želele izkoristiti vojske reakcionarnih držav, zlasti Prusije, Avstrije in Anglije. Imel je načrt v kratkem času vzpostaviti novo veliko armado. Vojake je hotel pridobiti tako, da je dal vpoklicati tako starejše kot tudi najmlajše letnike.

Problem ni bil samo pri novačenju ljudi, ampak tudi pri zbiranju konj. V francoski vojski je bilo silno pomanjkanje konj. S tem primanjkljajem se še tako genialni strateg, kot je bil Napoleon, ni upal spustiti v grozeči se vojni spopad. Konji so bili potrebni za prevoz topov, vojakov in vojaške opreme. Konjenica je bila nepogrešljiv del vsake armade.

Omenjen problem so morala reševati Francozom podrejena ozemlja. Temu se niso mogli izogniti niti takšni zakotni kraji, kot so bile na primer Jesenice.

⁵ Emil Ludwig, *Napoleon, Založba modra ptica v Ljubljani 1931*, str. 291.

⁶ *Prav tam*, str. 311.

Zbiranje konj na Jesenicah

Župan Leopold Ruard je s strani kranjskega intendanta dobil ukaz, da mora svoje občane obvestiti, da na določen kraj in na določen datum pripeljejo vse svoje konje.⁷ V poseben formular je moral vpisati ime krajana, koliko konj ima, ali je pripeljal vse, v kakšnem stanju so in koliko jih je bilo določenih za odvzem. Izpolnjen obrazec je moral osebno predati kranjskemu intendantu. V primeru, če zaradi bolezni ne bi mogel priti v Ljubljano, mu je bilo dovoljeno obrazec poslati preko svojega adjutanta ali pa preko zaupanja vrednega člana občinskega sveta.⁸ Omenjeni formular, ki je bolj podoben seznamu konj in njihovih lastnikov, se je ohranil v fondu Ruardovega arhiva, ki ga hranijo v Arhivu Republike Slovenije.

Iz tega seznama je razvidno, da so konje pregledovali 26. januarja pred občinsko stavbo in da so jih pripeljali vaščani Potokov, Koroške Bele, Javorniškega Rovta, Planine, Jesenic, Hrušice, Javornika, Save, Dovjega in Mojstrane.

Upornost vaščanov Koroške Bele

Večina ljudi se je držala ukaza in je pripeljala vse svoje konje. Izjemi sta bili le dve, in sicer Urban Mesnarič s Hrušice, ki ni pripeljal nobenega konja, in številni krajani s Koroške Bele. Belani

⁷ ARS, AS 471, Ruardov arhiv, fasc. 16, pismo kranjskega intendanta naslovljeno na jeseniškega župana z dne 18. januarja 1813.

⁸ 18. januarja je kranjski intendant Leopoldu Ruardu odposlal še eno pismo.

Lied und Aufbruch in Lammthalley!

Einmal wird aufgetragen worden
bis 2 Uhr fünf 174 Hinthalley für den
Bergfranzösischen Krieg und nach dem
Kriegsstand zu stellen: sind zwar auf
aller unter: ist man bemerkt wird
in Cavalerie zur Hindernis dafür
abgeordnet.

Esling am 20. Mai 1809.

Lobkowitz

Ein obbesagter 174 Hinthalley werden
auf bei dem 174 Guard am 2 Uhr fünf
eingeführt.

Pismo belanskemu rihtarju z dne 20. maja 1809

so skrili kar 14 konj.⁹ Župan je za takšne primere dobil povelje, da mora vse konje poiskati. Še posebej pa da mora paziti, da ne bo uspelo nobenemu konju preiti kranjske meje.¹⁰ Ni nam znano, ali so manjkajoče konje dobili ali ne.

Postavlja se vprašanje, v čem je bil razlog tolikšne upornosti. Ko pregledujemo ohranjeno arhivsko gradivo iz tega časa, dobimo občutek, da je izmed vseh krajev takratne jeseniške občine najbolj trpela ravno Koroška Bela.

Že prvi dokument, ki priča o prisotnosti Francozov v Zgornjesavski dolini, se nanaša na Koroško Belo. Gre za pismo, ki je bilo 20. maja 1809 naslovljeno na tamkajšnjega sodnika. Francozi so zahtevali, da mora naslednje jutro pripeljati 14 vozov za prevoz njihovih vojakov z Jesenic v Radovljico. Obenem so še zagrozili, da bodo v primeru njihovega oklevanja prisiljeni v vas poslati konjenico, ki bo začela ropati.¹¹

Dogajalo se je, da se vaščani kljub nevarnosti niso uklonili francoskim zahtevam. Ljudje so ta-

9 ARS, AS 471, Ruardov arhiv, fasc. 16, seznam konj z dne 26. januarja 1813.

10 Prav tam, pismo z dne 18. januarja 1813.

11 ARS, AS 150, Srenja Koroška Bela, pismo belanskemu sodniku z dne 20. maja 1809.

krat uvideli, da z okupatorji ni šale, zato v zmesi zahtev, groženj in upornosti ne preseneča dogodek iz meseca oktobra leta 1809. Belanski sodnik je namreč prejel pismo:

»Tamkajšnji kraji bi morali dostaviti petnajst za vojsko primernih konj, vendar pa kljub vsem zahtevam niso pripeljali nobenega. Zato se bo Koroška Bela soočila z vojaško eksekucijo. Ta bo potekala toliko časa, dokler ne bodo krajani sami v Radovljico pripeljali dvanajst primernih konj.«¹²

Od tega dne pa vse do začetka leta 1813 upornosti prebivalcev Koroške Bele ni več opaziti. Poslej so se vedno odzvali na francoski poziv. A kaj, ko so zahteve dobesedno deževale! Skoraj vsak mesec je bilo treba kaj priskrbeti, zbrati, oddati. Najhuje je bilo, ko so se skozi Zgornjesavsko dolino pomikale večje vojaške formacije. Tako je bilo na primer 13. oktobra 1809, ko je francoski vojni komisar naznanil, da bo na Jesenice prišlo med 4000 in 5000 mož. Od tega da jih bo 2000 razporejenih na Javorniku in Koroški Beli. Komisar je zahteval, da naj ob prihodu v kraj vsak vojak dobi pol kilograma mesa, kruha in pol litra vina.¹³

Hudo je bilo tudi konec leta 1809, ko se je v dolini nastanil 52. cesarski pehotni regiment z 2000 možmi in je njihov poveljnik od belanskega sodnika zahteval kontingent 868 enot kruha, vina in mesa, za povrh pa še 31 centov sena in 31 enot soli.¹⁴

Ob marsikdaj nemogočih zahtevah francoskih okupacijskih oblasti pa so ljudje trpeli tudi zaradi slabih gospodarskih razmer. Zaradi zaprtja meje z Avstrijo je prišlo do pretrganja tradicionalnih trgovskih povezav. Ruardi, Zoisi in drugi fužinarji na omenjenem trgu niso mogli več prodajati svojih izdelkov. Zato je prišlo do zmanjšanja proizvodnje, kar so občutili predvsem delavci. Izgubili so službe in s tem pomemben vir preživetja. Kako resna je bila situacija, se lahko prepičamo iz popisa plač Ruardovih rudarskih delavcev v letih 1805–1819. V času pred prihodom okupatorja je v rudnikih delalo kar lepo število delavcev. Njihovo število se je v obravnavanem času

drastično zmanjšalo. Tisti redki, ki so obdržali službo, pa so dobivali mizerne plače, in še to v glavnem kar v naturalijah.¹⁵

Čeprav so ljudje živeli v pomanjkanju, pa se francoske davčne zahteve niso zmanjšale. Ljudje, ki še zase niso imeli, so morali financirati državno upravo in oskrbovati redne vojaške posadke.

Svojega gmotnega položaja niso mogli izboljšati niti s pomočjo prevoznništva in trgovine, kajti svoje vozove in konje so praktično vedno imeli rezervirane za prevoz francoskih vojakov in njihovih potrebščin.

Francozi pa ljudem niso jemali samo sredstev za preživljanje, ampak tudi sinove. Vpeljana je bila namreč vojaška obveznost. Prav za ta namen je država preko svojih pooblaščenцев prevzela vodenje matičnih knjig. Zato nas nič ne presenetijo povzetki krstnih knjig župnije Jesenice in lokalije Koroška Bela, ki se nahajajo v fondu Ruardovega arhiva. Omenjeni izvlečki obsegajo vpise od leta 1786 do 1811. Dokaz, da so evidenco vodili za vojaške namene, najdemo v gradivu omenjenega arhiva. Tu se nahaja seznam nabornikov za Koroško Belo, in sicer prav za leto 1811. Evidenco so vodili za moške, stare med 18 in 32 let.¹⁶ Vseh nabornikov niso vpoklicali, so pa izmed njih izbrali določeno število.

Negativno podobo o novih oblasteh so pri slovenskem življu ustvarjali tudi razni ukrepi, ki so posegali v tradicionalen način življenja. Tu je potrebno omeniti uvedbo civilne poroke in revolucionarnega koledarja, ki je občutno zmanjšal število cerkvenih praznikov.

V provincah so izvedli tudi številne odobravanja vredne novosti. Tukaj velja omeniti šolsko reformo, s katero je slovenščina dobila večjo veljavo in s katero so v Ljubljani organizirali višješolsko izobraževanje. Ljudje so se razveselili tudi manjših obveznosti do zemljiškega gospoda in pa uvedbe sodobnejšega sodstva z upoštevanjem enakosti državljanov pred zakonom.

Kljub naštetim pozitivnim ukrepom pa so prevladoval negativne izkušnje s francosko okupacijo.

¹² Prav tam, pismo belanskemu sodniku z dne 7. oktobra 1809.

¹³ Prav tam, pismo vojaške postojanke Jesenice z dne 13. oktobra 1809.

¹⁴ Prav tam, pismo, naslovljeno na belanskega sodnika Miha Wilmana z dne 16. decembra 1809.

¹⁵ ARS, AS 471, Ruardov arhiv, fasc. 7.

¹⁶ ARS, AS 150, Srenja Koroška Bela, seznam nabornikov z dne 6. aprila 1811.

Ocenjevanje konj

Svoj odpor so prebivalci Koroške Bele pokazali leta 1813, ko so na pregled pripeljali le slabi dve tretjini svojih konj. Najbrž so tudi oni izvedeli za Napoleonov poraz in so mislili, da se čas francoske okupacije izteka. Tudi njihove kasnejše zahteve, zlasti konec avgusta in v začetku septembra, so ostale neizpolnjene.

Viri ne poročajo, da bi bili Belani kaznovani zaradi skrivanja konj. Kljub temu so Francozi odpeljali 13 njihovih konj. 19 konj so jim pustili, ker so bili ali preveč stari ali pa v slabem stanju. Za dostavo v Ljubljano so iz celotne občine določili 32 konj. Vsi so morali imeti dobre lastnosti. Seveda pa ni bilo časa za dresuro, kot so je bili deležni cesarski konji.

Leti so bili namreč vedno deležni posebne dresure, ker je bil Napoleon slab jezdec. To izvedemo iz pripovedovanja francoskega plemiča Louisa de Lavala, ki je bil v tesnih stikih s cesarjem. O dresuri konj je povedal naslednje:

»Cesarski konjar je v drnec jahal prekrasnega arabskega konja po ulicah med šotori; zdajci pa je vrgel neki grenadir prašička, ki ga je držal pod pazduho, konju med noge. Prašiček je glasno zavcnil in ves prestrašen pobegnil; konj pa je dirjal dalje, ne da bi izpremenil korak.

'Kaj pomeni to?' sem vprašal.

*'Konja vadijo! To je dvorni jahač Jardin na cesarjevem bojnem konju! Najprej streljajo s topom konju tik za ušesi, potem jih bijo nenadoma s težkimi predmeti in nazadnje sledi preizkušnja s pujskom, ki mu ga mečejo pod noge. Cesar ni baš poseben jezdec; pogosto se tudi kam zamisli – brez dobro izvežbanega konja bi bil vedno v nevarnosti.'*¹⁷

Konji, ki so bili določeni za odvzem, niso morali imeti le dobrih lastnosti, ampak tudi ustrezno telesno višino. V svojem dekretu je cesar do milimetra natančno navedel višino konj, ki jih je vojska potrebovala za vleko topov. To nas ne preseneča, saj se je Napoleon v času svojega šolanja izučil za topniškega častnika.

Konje, ki so bili izbrani po njegovih merilih, je živinozdravnik pred odhodom v glavno mesto distrikta dobro pregledal. Ustrezno oskrbo so dobili še pri domačem kovaču. Po določi kranjskega intendanta so morali z Gorenjske pripeljati kontingent 500 konj, z Dolenjske 400 in Notranjske 200 konj.¹⁸ Če so se držali črke cesarjevega dekreta, je moralo to število biti najmanj še enkrat večje, in sicer za primere, da bi se ugotovilo, da je kateri konj poškodovan, kobila breja, ali pa da ne bi ustrezal predpisanim kriterijem. Konje so v Ljubljani še enkrat pregledali živinozdravniki in oficirji žandarmerije. Tiste, ki so bili določeni za odhod v Italijo, so ožigosali s črkami. Njihova nadaljnja pot se ni končala v Veroni in Piacenzi, ampak so morali naprej v Francijo in celó v Nemčijo, kjer je Napoleon skoncentriral močne enote.

Spopadi v letu 1813

Potem ko si je francoska vojska priskrbela ustrezno število konj, se je Napoleon že čutil sposobnega za spopad s sovražnikom. Njegove slutnje o bližajoči se vojni so se uresničile 16. marca 1813, ko se je proti njemu obrnila Prusija, in 12. avgusta, ko je enako storila tudi Avstrija.

Napoleon je v Ilirskih provincah pustil le malo divizij, ki pa so imele le funkcijo, da so vezale nekaj avstrijskih divizij, ki bi sicer bile uporabljene na glavnem nemškem bojišču. Francoske divizije so bile vključene v sestavo italijanske armade pod poveljstvom Napoleonovega pastorka, italijanskega podkralja princa Evgena. Te enote niso mogle dolgo vzdržati avstrijskega pritiska. Sicer pa so do začetka oktobra francoske enote končno tudi zapustile naše ozemlje.

Iz tega časa sta se za jeseniški konec ohranili dve zanimivi pismi. Prvo je bilo odposlano 13. septembra. V njem je jeseniški župan od belanskega sodnika zahteval tri vozove za prevoz ranjencev.¹⁹

Drugo pismo je 6. septembra napisal župan iz Bistrice v Rožu in je bilo poslano na Jesenice. V njem je bila ponovljena zahteva, ki je bila podana že 28. avgusta in 3. septembra. Zahtevala se je dostava kruha in osem glav živine, kajti pri enotah se je pokazalo hudo pomanjkanje.²⁰

¹⁷ A. Conan Doyle, *Napoleon Bonaparte, zapiski francoskega plemiča, roman, v Ljubljani 1930, str. 102, 103.*

¹⁸ ARS, AS 471, *Ruardov arhiv, fasc. 16, pismo kranjskega intendanta z dne 18. januarja 1813.*

¹⁹ *Prav tam, pismo z dne 13. septembra 1813.*

²⁰ *Prav tam, pismo z dne 6. septembra 1813.*

NOUS COMTE DE L'EMPIRE, MAÎTRE DES REQUÊTES, INTENDANT GÉNÉRAL,

Vu le décret impérial en date du 4 du présent mois relatif à une levée de chevaux pour le service de l'artillerie et des transports militaires, dans laquelle les provinces cédées par le traité de Vienne sont comprises pour un nombre de deux mille cinq cent vingt.

Vu la lettre de S. E. le Ministre Directeur de l'administration de la guerre en date du 6 Janvier adressée à S. E. le Gouverneur général des Provinces Illyriennes.

Vu également la lettre de S. E. le Gouverneur général en date du 15 présent mois.

Considerant qu'il importe de prendre les mesures les plus sûres et les plus promptes pour assurer l'exécution des ordres de S. M.

Avons arrêté et arrêtons

Art. 1. Il sera procédé sans délai à la levée des deux mille cinq cent vingt chevaux qui doivent être fournis par les provinces pour le service de l'artillerie et des transports militaires en exécution du décret impérial ci-dessus.

Art. 2. Les chevaux devront avoir soixante mois révolus et ne devront pas être au dessus de dix ans, ils seront livrés en bon état de ferrure et garnis d'un licol en cuir, ils seront exempts de vices rédhibitoires, de toutes tares et de défauts de conformation choquants, et réuniront toutes les qualités propres à faire de suite un bon service. Ils devront être tous hongres et hors du danger de la castration.

Il pourra néanmoins être admis un tiers en juments garanties non pleines.

Art. 3. La taille des chevaux ou juments ne pourra être moindre d'un mètre 489 millimètres (4 pieds 7 pouces) pour les chevaux de selle et ceux de devant, et de un mètre 543 à 583 millimètres (4 pieds 9 à 10 pouces) pour ceux d'artillerie et de transport.

Wir Reichsgraf, Referent im Staats- Rathe, General-Intendant.

In Folge des kaiserlichen Dekretes vom 4ten I. M. in Bezug auf eine für die Artillerie und das Militär-Fuhrwesen vorgeschriebene Pferdebestellung, in welcher die durch den Wiener Frieden abgetretenen Provinzen für die Anzahl von 2520 Pferden innbegriffen sind;

Nachdem wir die Verfügungen des von Sr. Erz. dem Minister, Direktor der Kriegs-Administration an Sr. Erz. den General-Gouverneur der illyrischen Provinzen, unterm 6ten Jänner zugeschiedten Briefes eingesehen;

In Hinsicht ferner auf den Uns von Seiner Excellenz dem General-Gouverneur unterm 15ten d.ies zugeschiedten Briefes;

In Erwägung; daß es daran liege, die sichersten und schnellsten Maßregeln zu ergreifen, um die Befolgung der Befehle Seiner Majestät zu sichern;

Beschließen:

Art. 1. Die in Folge des oberwähnten kaiserlichen Dekretes für die illyrischen Provinzen zum Dienste der Artillerie anbefohlenen Stellung der 2520 Pferde muß alsogleich vor sich geben.

2. Die Pferde müssen wenigstens 60 Monate alt seyn, auch darf sich ihr Alter nicht über 10 Jahre erstrecken. Sie müssen gut beschlagen geliefert werden, und alle mit einer ledernen Halfter versehen seyn. Sie müssen von jedem Heilmittelungs-Fehler frey, und ohne Mängel oder anfallenden Bildungs-Gebrechen seyn. Sie müssen alle gehörigen Eigenschaften besitzen, um alsogleich guten Dienste leisten zu können. Sie müssen alle Mankaden und außer aller Verschneidungs-Gefahr seyn.

Es können demobngeachtet um ein Dritttheil Stuten angenommen werden, für die Verbürgt worden ist, daß sie nicht trächtig sind.

3. Die Höhe der Pferde oder Stuten darf sich nicht unter 1 Metre 489 Millimetres (4 Fuß 7 Zoll) belaufen, insofern sie zu Sattel- oder vordern Zug-Rossen dienen werden, und sie muß für die zu Artillerie- und Fuhrwehens-Rossen bestimmten Pferde 1 Metre 543 bis 583 Millimetres (4 Fuß 10 Zoll) betragen.

NOI CONTE DELL'IMPERO, REFERENDARIO AL CONSIGLIO DI STATO, INTENDENTE GENERALE.

Visto il decreto imperiale in data dei 4 gennaro corrente relativo alla leva dei cavalli pel servizio dell'Artiglieria e dei trasporti militari, nella quale sono comprese le Provincie cesse pel trattato di Vienna, per un numero di 2520.

Vista la lettera di S. E. il Ministro Direttore dell' amministrazione della guerra in data 6 gennaro indirizzata al Sig. Governatore Generale delle Provincie Illiriche.

Vista egualmente la lettera di S. E. Governatore Generale in data dei 15 corrente.

Considerando che importa prendere le misure le più sicure e le più pronte per assicurare l'esecuzione degli ordini di Sua Maestà.

Abbiamo determinato e determiniamo.

Art. 1. Sarà proceduto subito alla leva di 2520 cavalli che devono essere forniti dalle provincie pel servizio dell' artiglieria e dei trasporti militari in esecuzione al decreto imperiale suddetto.

Art. 2. Li cavalli dovranno avere 60 mesi compiuti, e non dovranno essere al disopra di dieci anni. Saranno rimessi in buono stato di ferratura e guarniti di un capestro di cuojo.

Saranno esenti da vizi che obbligassero alla restituzione, e da ogni difetto molesto di costruzione, e dovranno riunire tutte le qualità proprie a rendere subito un buon servizio.

Dovranno essere tutti castrati e fuori dal pericolo della castratura.

Potrà essere ammesso nondimeno un terzo di cavalle garantite non pregne.

Art. 3. La taglia del cavallo o cavalla non potrà essere minore di un metro 489 mill. (4 piedi 7 pollici) pelli cavalli da sella e per quelli del davanti, e di 1 metro 583 miliametri. (4 piedi 9 a 10 pollici) per quelli dell'artiglieria e dei trasporti.

Prva stran proglasa glavnega intendanta Ilirskih provinc z dne 16. januarja 1813

Iz tega pisma lahko razberemo, da ljudje na Jesenicah niso hoteli dati hrane, verjetno tudi zato, ker je tudi sami niso imeli. Skozi Zgornjesavsko dolino je takrat potovalo mnogo vojaštva, ki je prebivalstvu postavljalo vedno nove zahteve.

Znano je, da se je tu ustavil tudi italijanski podkralj princ Evgen skupaj s svojimi gardnimi lovci. Iz taktičnih razlogov so položaje v dolini okrepili še s 3. pehotno divizijo. Omenjenim enotam so se pridružili še posamezni oddelki, ki so se po neuspehlih bojih na Koroškem razkropljeni umikali preko gorskih prelazov.

Za njimi so prišle avstrijske enote, ki se niso ustavile zgolj na Karavankah, ampak so francoskim enotam sledile do Jesenic in naprej po dolini. Jesenice so bile zavzete 23. septembra.²¹

Avstrijska vojska je uspela narediti seznam škode, ki so jo povzročile umikajoče se francoske enote pri domačinih. Iz seznama je razvidno, da so Francozi jemali vse, kar so dobili za podzob, za podkuriti ali za obleči. Skoraj pri vsakem občanu so pobrali kokoši, fižol, krompir, koruzo, sadje in zelenjavo. Za konje so vzeli seno in slamo. Za kurjavo so jim prav prišle deske, drva in celó lesene ograje. V povprečju je imel vsak občan škodo med 10 in 30 goldinarji. Bili pa so celó takšni nesrečniki, ki so imeli za več kot sto goldinarjev škode.²²

Čeprav je bila avstrijska vojska seznanjena z gmotnim položajem ljudi, je od njih zahtevala hrano in živino.

Že 28. septembra 1813 je vojska od sodnika na Koroški Beli zahtevala, da mora vsak vojak dnevno dobiti dva obroka, zjutraj ob 9. uri in ob petih popoldne.²³ Ker vaščani zahteve niso izpolnili, je avstrijski komandant grozil z eksekucijo.²⁴

Prebivalstvo, ki je že itak živelo v silnem pomanjkanju, se tako še vedno ni moglo oddahneti.

21 Ferdinand Tancik, *Vojne operacije francoskih in avstrijskih oboroženih sil na slovenskem ozemlju in v sosednjih deželah, v: Napoleonove Ilirske province 1809–1814, Ljubljana 1964, str. 47–62.*

22 ARS, AS 471, Ruardov arhiv, *Der gemachte Schaden der durchziehenden französischen Truppen im Monath September 1813.*

23 ARS, AS 150, Srenja Koroška Bela, *pismo jeseniškega župana naslovljeno na belanskega sodnika z dne 28. septembra 1813.*

24 *Prav tam, pismo z dne 29. septembra 1813.*

V dneh, ko pri nas Francozov že ni bilo več, se Napoleonova odločilna bitka sploh še ni začela. V dneh od 13. do 15. oktobra se je pri Leipzigu spopadel s svojimi nasprotniki in doživel poraz. V tej bitki so gotovo sodelovali tudi kranjski konji. Zanimivo bi bilo slišati njihove dogodivščine, a kaj, ko konji ne govorijo.

Zusammenfassung

NAPOLEON UND DIE KRainerischen PFERDE

Im Jahr 1812 hatte die große Armee des französischen Kaisers in Russland eine schwere Niederlage erlitten, in der Napoleon viele Soldaten, Pferde und Rüstungen verloren hatte. Nach seiner Rückkehr nach Paris dachte er über die Bildung einer neuen großen Streitmacht nach. Er wollte noch jüngere und auch ältere Männer zu den Waffen rufen.

In Napoleons Heer herrschte auch ein großer Mangel an Pferden. Jedes von den Franzosen besetzte Land musste ein Kontingent von Pferden abliefern. So mussten die Illyrischen Provinzen 2520 Pferde übergeben. Dabei erfolgte die Verteilung der Stellung unter den vier Provinzen Krain, Kärnten, Istrien und Zivil-Kroatien nach folgendem Schlüssel: Krain 1100, Kärnten 600, Zivil-Kroatien 400 und Istrien 420 Pferde. Der krainerische Intendant entschied, dass 500 Pferde aus Oberkrain nach Ljubljana geliefert werden müssen.

Am 26. Januar 1813 fand in Jesenice die Schätzung der Pferde statt. Jedes Pferd, das zwischen 60 Monaten und 10 Jahren alt und mindestens 1,489 Meter groß war, musste übergeben und nach Ljubljana geschickt werden. Die meisten Bewohner der Gemeinde Jesenice brachten ihre Pferde zum Haus des Bürgermeisters. Es gab allerdings eine Ausnahme – die Bewohner von Koroška Bela brachten nur zwei Drittel der Pferde. Die Ursachen ihres Widerstands lagen in den damaligen schwierigen Lebensbedingungen. Denn in der Zeit der Illyrischen Provinzen litten die Leute unter Arbeitslosigkeit, hohen Steuern und häufigen Beschlagnahmungen. Da die Grenzen zwischen Österreich und den Illyrischen Provinzen gesperrt waren, konnte der Besitzer der Stahlfabrik zu Sava seine Produkte nicht verkaufen. Die Produktion sank und viele verloren ihre Arbeit. Und obwohl es an Lebens-

mitteln mangelte, mussten die Marschtruppen in Jesenice finanziert werden. Besonders schwierig war es im Jahr 1809, als zahlreiche französische Truppen durchmarschierten und die Bewohner ihnen ihr Vieh und fast alle Lebensmittel überlassen mussten.

Zur Zeit der Napoleonischen Herrschaft wurden aber auch viele Reformen durchgeführt. Besonders im Schulwesen wurden bedeutende Fortschritte erzielt. In Ljubljana wurde eine höhere Schule (ecoles centrales) gegründet. In der Grundschule hatte die slowenische Sprache eine größere Bedeutung als im österreichischen Staat.

Obwohl auch das Gerichtswesen reformiert wurde, waren die Bürger nicht zufrieden. Sie litten unter dem Lebensmittelmangel, der Arbeitslosigkeit und den häufigen Requirierungen. Daher wird diese Zeit in der slowenischen Geschichtsschreibung als Zeit der französischen Besetzung bezeichnet. Sie endete im Oktober 1813, als die Franzosen aus unserem Land verwiesen wurden. Im selben Monat fand auch die bedeutende Schlacht bei Leipzig statt, in der Napoleon vernichtend geschlagen wurde. Und vielleicht kämpften in dieser Schlacht auch Pferde aus Krain.